100 جىلدىق كۇرەس جولىندا جاڭا ساپارعا اتتانايىق

7 ـ شىلدە ۋاقيعاسى: جۇڭگودا بۇكىل ۇلتتىڭ جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى سوعىسىنىڭ باستالۋى

□ شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ تىلشىلەرى جيا چيلۇڭ، ياڭ رۇ، حان سۇگيۇي

ۋانپيڭ قالاسى بەيجيڭ فىڭتاي رايونىنداعى ميڭ داۋىرىندە سالىنعان ەجەلگى قالا، تالاي رەت جوندەلگەنىمەن، قالا داۋالدارىنان وق ٴتيىپ، بومبى جارىلۋدان تۇسكەن ىعى ـ جىعى ويىقتار ەمەن مۇندالايدى.

وسى ەجەلگى قالا مەن ماڭىنداعى ايقىش ـ ۇيقىش زاقىم ىزدەرى، 80 نەشە جىلدىڭ الدىنداعى قان سەلدەي اققان سول ٴبىر تۇنگە كۋا بولدى: 1937 ـ جىلى 7 ـ ايدىڭ 7 ـ كۇنى جاپون ارمياسى اككىلىكپەن ٴبىر اسكەرىمىز جوعالىپ كەتتى دەپ شىمىرىكپەستەن لۋگوۋچياۋ كوپىرى مەن ۋانپيڭ قالاسىنا سۇراپىل شابۋىل جاساپ، جاپونيانىڭ جۇڭگوعا جالپى بەتتىك شاپقىنشىلىق سوعىسى قوزعالدى.

تارىلداعان مىلتىق، زەڭبىرەك ٴۇنى ۋانپيڭ قالاسىنىڭ تىنىشتىعىن بۇزدى ٴارى جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ شاپقىنشىلىققا قارسىلىق كورسەتۋ جاۋىنگەرلىك جىگەرىن وياتتى.

"7 ـ شىلدە ۋاقيعاسىنىڭ بۋرق ەتۋى جاپونيانىڭ جۇڭگوعا جالپى بەتتىك شاپقىنشىلىق جاساۋىنىڭ باستالعاندىعىنىڭ بەلگىسى، سونداي ـ اق جۇڭگودا بۇكىل ۇلتتىڭ جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى سوعىسىنىڭ باستالۋى. ونىڭ ۇلى تاريحي ماڭىزى ــ بۇكىل ۇلتتىڭ ويانۋىن تەزدەتىپ، بۇكىل جۇڭحۋا پەرزەنتتەرىنىڭ جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى سوعىسىنىڭ تەلەگەي كۇشىن ۇيىستىرعاندىعىندا"، ـ دەدى جۇڭگو حالقىنىڭ جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى سوعىسى ەسكەرتكىش سارايىنىڭ تەتە اعا زەرتتەۋشىسى لي چيڭحۋي.

بەيپيڭ، تيانجين حاۋىپتە قالدى! حۋابەي حاۋىپتە قالدى! جۇڭحۋا ۇلتى حاۋىپتە قالدى! بۇرىن بولماعان ەل جويىلۋ، ٴناسىل جويىلۋ داعدارىسى الدىندا، 7 ـ ايدىڭ 8 ـ كۇنى جۇڭگو كوممۋنيستىك پارتياسى ورتالىق كوميتەتى «جۇڭگو كوممۋنيستىك پارتياسىنىڭ جاپون ارمياسىنىڭ لۋگوۋچياۋ كوپىرىنە شابۋىل جاساعاندىعى جونىندەگى جەدەلحاتىن» تاراتىپ: بۇكىل جۇڭگولىق باۋىرلاستار، ۇكىمەت پەن ارميا ىنتىماقتاسىپ، ۇلتتىق بىرلىكساپتىڭ بەرىك ۇلى قورعانىن تۇرعىزىپ، جاپون قاراقشىلارىنىڭ شاپقىنشىلىعىنا قارسى تۇرايىق، ـ دەگەن ۇندەۋ تاستادى.

جۇڭگو كوممۋنيستىك پارتياسىنىڭ بەلسەندىلىكپەن ىلگەرىلەتۋىندە، كومپارتيا مەن گوميندان سەلبەستىگىن نەگىز ەتكەن جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى ۇلتتىق بىرلىكساپ رەسمي قالىپتاستى. جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى ۇلتتىق بىرلىكساپ تۋى استىندا، شاپقىنشىلىققا قارسى اتتانىپ، وتاندى جويىلۋدان قۇتقارىپ قالۋ جۇڭگوداعى ٴارقايسى پارتيا ـ توپتاردىڭ، ۇلتتاردىڭ، تاپتاردىڭ، جىكتەردىڭ، ۇيىمداردىڭ، سونداي ـ اق شەتەلدەگى حۋاچياۋلاردىڭ، جۇڭگولىقتاردىڭ ورتاق ەركى مەن ارەكەتىنە اينالدى.

"جۇڭگو كوممۋنيستىك پارتياسى جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى جالپى بەتتىك سوعىس جۇرگىزۋدىڭ تىرەكتى كۇشىنە اينالىپ، تۇلعالىق رولىن ساۋلەلەندىردى، مۇنىڭ باستى سەبەبى ۇشەۋ: ٴبىرىنشى، جۇڭگو كوممۋنيستىك پارتياسى جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى ۇلتتىق بىرلىكساپ ورناتۋدى قۋاتتادى، بۇل جاپون شاپقىنشىلارىن جەڭۋدىڭ ٴتۇبىرلى كەپىلى؛ ەكىنشى، جۇڭگو كوممۋنيستىك پارتياسى جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى جالپى بەتتىك سوعىس جۇرگىزىپ، حالىق بۇقاراسىن كەڭىنەن اتتانىسقا كەلتىرىپ جانە ولارعا سۇيەنۋدى قۋاتتاپ، جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى جالپى بەتتىك سوعىس جۇرگىزۋ پرينسيپىن العا قويدى، ۇزاققا سوزىلاتىن سوعىس باعىتى مەن جەكەلەي سوعىس جۇرگىزۋ باعىتى پرينسيپىن العا قويدى، بۇل سول كەزدەگى جاۋ ارتىندا شەپ سوعىس مايدانىنداعى نازاريالىق جەتەكشى، سونداي ـ اق جاپون شاپقىنشىلارىن جەڭۋدىڭ جانە بۇكىل ۇلتتىڭ جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى سوعىسىنىڭ جەڭىسكە جەتۋىنىڭ ماڭىزدى كەپىلى بولدى؛ ٴۇشىنشى، جۇڭگو كوممۋنيستىك پارتياسى باسشىلىق ەتكەن حالىقتىق قارۋلى كۇش جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى پارتيزاندىق سوعىستى كەڭ كولەمدە قوزعاپ، جاۋدىڭ ارتقى شەبىنەن سوعىس مايدانىن كەڭىنەن اشىپ، شانشي ـ گانسۋ ـ نيڭشيا، سانشي ـ چاحار ـ حىبەي سياقتى 19 بولىكتە جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى سوعىستىڭ نەگىزگى بازاسىن قالىپتاستىردى"، ـ دەدى لي چيڭحۋي.

ياڭ جيڭيۋي تورماقتانى استىق ەتىپ، اعاش قابىعىن كەمىرىپ، قۇربان بولعانعا دەيىن جان قيارلىقپەن شايقاستى؛ جاۋ يىمان اۋىر جازادان قورىقپاي، قاھارماندىقپەن قۇربان بولدى؛ جاپون شاپقىنشىلىعىنا قارسى دۇڭبەي بىرىككەن ارمياسىنداعى 8 ايەل جاۋىنگەر، لاڭياشان تاۋىنداعى 5 باتىر وزەنگە سەكىرۋگە، قۇزدان سەكىرۋگە پەيىل بولسا دا جاۋعا تىزە بۇكپەدى... قاھارمانداردىڭ ايبىندى ەرلىكتەرى جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ ەل بىرلىگىنەن قامال تۇرعىزۋىنىڭ، جاپون قاراقشىلارىنا قارسى تۇرۋىنىڭ تەلەگەي كۇشىن ۇيىستىردى.

شاپقىنشىلاردىڭ تەمىر تەگەۋرىنى شەڭگەلىن سوزعاندا، چاڭجياڭنىڭ وڭتۇستىگى مەن سولتۇستىگىندە، ۇلى قورعاننىڭ ٴىشى ـ سىرتىندا بۇكىل جۇڭحۋا پەرزەنتتەرى جاۋ وعىنان تايسالماي، ۇدەرە العا تارتىپ، ەل باسىنا تونگەن اۋىر كۇندى بىرگە كوتەردى، سان ميلليونداعان وتانشىل قولباسىلار مەن جاۋىنگەرلەر تولارساقتان قان كەشە ەرلىكپەن سوعىس جۇرگىزىپ، اجال الدىندا قايمىققان جوق. جۇڭگونىڭ بايتاق دالاسىنىڭ تۇكپىر ـ تۇكپىرىنەن "شەشەسى ۇلىن جاپونعا قارسى سوعىسقا جىبەرسە، ايەلى كۇيەۋىن مايدانعا اتتاندىرعان" اسەرلى كورىنىستەر جارىققا شىقتى؛ دۇنيەنىڭ جەر ـ جەرىندە، جات ەل، جات جەردە، تۇس ـ تۇستان حۋاچياۋلار، جۇڭگولىقتار "شەتەلدىك قورلىعىنا قارسى تۇرىپ، وتاندى جويىلۋدان قۇتقارىپ، تىرەك بولۋدى قالاعان" بەلسەندى ارەكەتتەر جارىققا شىقتى...

"لۋگوۋچياۋداعى زەڭبىرەك داۋىسى جۇڭحۋا ۇلتىن جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى سوعىسقا جالپى بەتتىك جۇمىلدىرۋ دابىلىن قاقتى، تۇتاس جۇڭحۋا الىبىنىڭ تۇس ـ تۇستان جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى كەك ٴورتى لاۋلادى. تاۋ كوشىرىپ، تەڭىز قوتارىپ، ەرلىكپەن العا ۇمتىلاتىن كۇش شىرت ۇيقىدا جاتقان ۇلت رۋحىن وياتتى"، ـ دەدى لي چيڭحۋي.

قازىر سوعىس ٴتۇتىنى ايىقتى، "الباستىلاردىڭ باسىندا قىلىش ويناتايىق" دەگەن ەكپىندى ۇندەر حۋاشيانىڭ بايتاق دالاسىندا ٴالى ـ باياعىسىنداي جاڭعىرىپ تۇر. جۇڭگو حالقىنىڭ جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى سوعىسى ەسكەرتكىش سارايى الدىندا، جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ ويانۋىنىڭ سيمۋولى بولعان "لۋگوۋ ويانعان ارىستانى" اتتى الىپ ٴمۇسىن اسقاق بوي كوتەرىپ تۇر.

(شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ 2 ـ ايدىڭ 18 ـ كۇنى بەيجيڭنەن بەرگەن حابارى)

ٴۇش ٴىرى شايقاس: ۇلى ستراتەگيالىق شەشۋشى شايقاس

□ شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ تىلشىلەرى لي بيڭفىڭ، گاۋ يۇيجياۋ، جاۋ ۋانجۋ

يۋانشياۋ مەرەكەسى كەلۋ قارساڭىندا، شيبايپو قويۋ مەرەكەلىك رايعا ەندى.

اسقار تايحاڭشان تاۋى، جوڭكىلە اققان حۋتوحى وزەنى. حىبەي ولكەسى شىجياجۋاڭ قالاسى پيڭشان اۋدانىنداعى شانشۇن قىستاعى ەلىمىزگە ايگىلى توڭكەرىستىڭ قاسيەتتى جەرى.

70 نەشە جىلدىڭ الدىندا وسى بۇكىل جۇڭگونى ازات ەتۋدەگى "ەڭ سوڭعى اۋىل ـ قىستاق قولباسشىلىق ەتۋ ورنىندا" جۇڭگو كوممۋنيستىك پارتياسى لياۋشىن، حۋايحاي، پيڭجين ٴۇش ٴىرى شايقاسىنا قولباسشىلىق ەتتى.

ۋاقىت زىمىراپ وتكەنىمەن، سول تاريح ماڭگى ۇشپەستەي ساقتالدى: 1948 ـ جىلى 9 ـ ايدىڭ 12 ـ كۇنى لياۋشىن شايقاسىنىڭ شىمىلدىعى اشىلدى؛ 2 ايدان كەيىنگى 1948 ـ جىلى 11 ـ ايدىڭ 6 ـ كۇنى حۋايحاي شايقاسى رەسمي باستالدى؛ 1949 ـ جىلى 1 ـ ايدىڭ 31 ـ كۇنى پيڭجين شايقاسى جەڭىسپەن اياقتالدى. 142 كۇنگە جالعاسقان ٴۇش ٴىرى شايقاستا گوميندان ارمياسىنان جالپى ٴبىر ميلليون 540 مىڭنان استام ادامنىڭ كوزى جويىلدى.

"ٴۇش ٴىرى شايقاس جۇڭگونىڭ بولاشاق تاعدىرىن بەلگىلەگەن ستراتەگيالىق ٴىرى شەشۋشى شايقاس". اسكەري ىستەر عىلىمى شۋەيۋانىنىڭ زەرتتەۋشىسى گو فاڭ بىلاي دەدى: "دۇنيە ٴجۇزىن ٴدۇر سىلكىندىرگەن ستراتەگيالىق شەشۋشى شايقاستىڭ جەڭىسى ــ جۇڭگو حالقىنىڭ ازاتتىق سوعىسى تاريحىنداعى شۇعىلالى بەلەس، سونداي ـ اق حالىق ازاتتىق سوعىسىنىڭ تۇتاس مەملەكەتتە جەڭىسكە جەتۋىنىڭ نەگىزىن بەكەمدەدى".

2019 ـ جىلى 10 ـ ايدا لياۋشىن شايقاسى ەسكەرتكىش سارايى ەرەكشە ٴبىر ەكسكۋرسيالاۋشى ــ جاڭ گۇيبيڭدى قارسى الدى. قارت باتىر قۇرباندار تىزىمدىگى داۋالىنداعى جاۋىنگەر سەرىكتەرىنىڭ ەسىمدەرىن اقىرىن سيپاپ تۇرىپ تومەن داۋىسپەن: "جاۋىنگەر سەرىكتەرىم، سەندەردى اقىرى تاۋىپ كوردىم. مەملەكەتىمىز كۇشەيدى، قازىر سوعىسۋدىڭ قاجەتى قالمادى"، ـ دەدى.

1948 ـ جىلدىڭ باسىندا ارمياعا قاتىناسقان جاڭ گۇيبيڭ سول كەزدە شىعىس سولتۇستىك دالا ارمياسى 4 ـ قوسىنىنىڭ جاۋىنگەرى بولاتىن، لياۋشىن شايقاسىنداعى ەڭ سۇراپىل بولعان تاشان توسقاۋىل شايقاسىنا قاتىناسقان.

"ٴبىز شەپتى ساقتاۋعا باسىمىزدى ٴباي تىگىپ، ٴبىر ادام قالساق تا شەگىنبەۋگە بەكىندىك". جاڭ گۇيبيڭ قارۋلارىن سەرت ۇستاپ ۇران شاقىرىپ تۇرعان ازاتتىق ارميا جاۋىنگەرلەرىنىڭ مۇسىنىنە قاراپ، قوس جانارى جاسقا شىلاندى.

جاڭ گۇيبيڭ مەن جاۋىنگەر سەرىكتەرى باتىلدىقپەن سوعىس جۇرگىزىپ، ٴسوزسىز جەڭىسكە جەتۋ، قۇربان بەرۋدەن قورىقپاۋ كۇرەسكەرلىك رۋحىن ساۋلەلەندىرىپ، جاۋدىڭ ٴار رەتكى شابۋىلىنىڭ بەتىن قايتارىپ، گوميندانىڭ جىنجۋعا كومەككە اتتانعان قوسىنىن تاشاندا بوگەپ، تۇتاس شايقاستىڭ جەڭىسكە جەتۋىنە بەرىك نەگىز قالادى. ول سوندىقتان ەلەۋلى ەڭبەك ٴسىڭىردى.

تاشان توسقاۋىل شايقاسى نىشام كورىنىس قانا. ٴۇش ٴىرى شايقاستا، سانسىز توڭكەرىستىك قۇرباندار ىستىق قانى جانە ٴومىرى ارقىلى ارت ـ ارتىنان جەڭىسكە جەتىپ، گوميندان كەرتارتپاشىلارىنىڭ ۇستەمدىك جۇرگىزۋ نەگىزىن تۇبەگەيلى تالقانداپ، ازاتتىق سوعىسىنىڭ تۇتاس مەملەكەتتە جەڭىسكە جەتۋ اياق الىسىن بارىنشا جەدەلدەتتى.

الدىمەن باستالعان لياۋشىن شايقاسى جۇڭگونىڭ اسكەري جاعدايىندا جاڭا بۇرىلىستىڭ تۋىلۋىنا وراي جاراتىپ، ۇزاق ۋاقىتتان بەرگى جاۋ كۇشتى، ٴبىز ٴالسىز، جاۋ باسىم، ٴبىز وسال بولۋداي نەگىزگى جاعدايدى وزگەرتتى؛ حۋايحاي شايقاسى از ادامىمەن باسىم جاۋدى جەڭۋدەي شۇعىلالى تاريحتى جازىپ قالدىردى؛ پيڭجين شايقاسىنىڭ جەڭىسى ازاتتىق سوعىسى جەڭىسىنىڭ اياق الىسىن جەدەلدەتىپ، جاڭا جۇڭگونىڭ بەيجيڭدى استانا ەتۋىنە ىرگە قالاۋ سىندى ساۋعا ۇسىندى.

سوعىس ٴورتى سونگەنىمەن، دابىل ٴۇنى ٴالى دە جاڭعىرۋدا. تيانجين قالاسى بەيچىن رايونىنداعى شارۋا اۋلاسىندا، 96 جاستاعى ياڭ شۋباي بالالارى جانە نەمەرەلەرىمەن بىرگە وتىرىپ شاتتىققا شومدى. ونىڭ دەنەسىندەگى ٴار ٴبىر تىرتىق ٴبىر ـ بىرلەگەن شايقاس اڭگىمەلەرىنىڭ ەستەلىگى بولىپ قالدى.

ياڭ شۋباي سوعىس جىلدارى جۇڭگو حالىق ازاتتىق ارمياسىنا قاتىناسىپ، پيڭجين شايقاسىن باستان كەشىرگەن. ول بىلاي دەدى: "مەيلى قاي كەزدە بولسىن، مەن پارتيانىڭ باسشىلىعىندا ٴبىزدىڭ سوڭعى جەڭىسكە، ٴسوزسىز جەتەتىندىگىمىزگە باستان ـ اياق كامىل سەنەمىن". كەيىن ول چاۋشيان سوعىس مايدانىندا شوقىنى جۇرەكتىلىكپەن قورعاپ، جالعىز ٴوزى كۇشتى جاۋمەن سوعىسىپ، ەلەۋلى ەڭبەك سىڭىردى.

سول جىلدارى شىعىس بولەك سوعىس رايونى قۇرلىق ارمياسى 73 ـ جيتۋانجۋنى بەلگىلى لۇيىنىڭ "قۋاتتى ارميا سايلاۋىت قىزىل 4 ـ لياننىڭ" تورىكىن قوسىنى حۋايحاي شايقاسىندا باۋىرلاس قوسىنمەن بىرگە نەگىزگى شابۋىلعا شىعۋ مىندەتىن ارقالاپ، ولار باتىرلىقپەن، قايسارلىقپەن ەشكىمدى بەتتەتپەي، كوپتەگەن سوعىس باتىرلارى جارىققا شىقتى.

قازىر رەفورما جاساپ، ارميانى قۇدىرەتتەندىرۋدىڭ ەكپىندى قادامى بارىسىندا، ولار "جەلاياقتان" "بولات شىنجىر تابانعا"، "بولات نايزادان" "جاڭا سوعىس ماشيناسىنا" دەيىنگى تىڭ سەكىرۋدى جۇزەگە اسىردى.

"سوعىس ورتىنەن شىققان ٴبىز، ٴسوزسىز، قىزىل گەندى ۇرپاقتان ـ ۇرپاققا جالعاستىرىپ، ٴبىر ۇرپاق ٴبىر ۇرپاقتان كۇشتى بولامىز"، ـ دەدى "قۋاتتى ارميا سايلاۋىت قىزىل 4 ـ لياننىڭ" جەتەكشىسى چىن سيۋي.

ارميا جەڭىستى شايقاس جۇرگىزۋدە حالىققا سۇيەنەدى. ساناققا قاراعاندا، ٴۇش ٴىرى شايقاستا اتتانىسقا كەلتىرگەن شارۋالار، جۇمىسشىلار جالپى 8 ميلليون 800 مىڭ ادام ـ رەتتەن اسقان، حالىق بۇقاراسى اتتانىسقا كەلىپ الدىڭعى شەپكە قولداۋ كورسەتكەن ۇلكەندى ـ كىشىلى اربالار ٴبىر ميلليون 410 مىڭعا جەتكەن، زۇزا 360 مىڭنان اسقان... سول كەزدە حۋادۇڭ دالا ارمياسىنىڭ سىليكيۋانى قوسىمشا جىڭۋي مىندەتىن ارقالاعان چىن ي كەزىندە بىلاي دەگەن: "حۋايحاي شايقاسىنىڭ جەڭىسىن حالىق بۇقاراسى قول اربامەن قولعا كەلتىرگەن".

حۋايحاي شايقاسى ەسكەرتكىش سارايىندا سىنشۋي اۋدانى ۇلگىلى تاسمال تۋانىنىڭ استىق تاسمالداۋعا ەڭبەگى سىڭگەن ارباسى قويىلعان، ول حالىق سوعىسىنىڭ قۇدىرەتىنە كۋا بولىپ، سول جىلدارى ورتكە ورانعان سوعىس مايدانىندا قالىڭ قول اربامەن تالاي ـ تالاي شايقاستىڭ جەڭىسىن قولعا كەلتىرگەن اسەرلى اڭگىمەلەردى باياندادى.

تاريحتى قايىرىپ ەسكە السا، ٴۇش ٴىرى شايقاستىڭ جەڭىس ٴانى ٴالى قۇلاق تۇبىندە جاڭعىرىپ، ٴبىزدى جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ ۇلى گۇلدەنۋى سىندى جۇڭگو ارمانىن جۇزەگە اسىرۋ جولىندا تالىقپاي كۇرەس جۇرگىزۋگە جىگەرلەندىرۋدە.

(شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ 2 ـ ايدىڭ 23 ـ كۇنى بەيجيڭنەن بەرگەن حابارى)

(باسى 1 ـ بەتتە)

بەيجيڭگە بارىپ ماجىلىسكە قاتىناسۋدىڭ الدىندا، ۋاكىل فاتيما "مەملەكەتتىك 8 ـ ناۋرىز قىزىلتۋشىسى" داڭق اتاعىنا يە بولعان. "وسى ٴبىر سالماقتى داڭق ونىڭ ەڭبەگىن تۇراقتاندىرۋ، ونان دا ماڭىزدىسى، جاۋاپكەرشىلىك ەدى". ول ەكى ٴسوزىنىڭ بىرىندە مىندەتىن ادا ەتۋدى قايتا ـ قايتا تىلگە تيەك ەتتى، "وسى رەت مەن الەۋمەتتىك يگىلىك ارىز ـ شاعىم زاڭىن شىعارۋعا دايىندىق جاساۋ، ۇيگە جەتكىزىلەتىن اس ـ سۋ ازىق ـ تۇلىك حاۋىپسىزدىگىن باقىلاۋ ـ باسقارۋ جۇيەسىن ورناتۋ، كاسىپورىن قىلمىس وتكىزسە قوسىمشا شارت ارقىلى ارىز بەرەمۋ ٴتۇزىمى قاتارلىلار جونىندە بىرنەشە ۇسىنىس الا كەلدىم، زاڭمەن جونگە سالۋ دەڭگەيىنە ۇزدىكسىز كۇش ـ قۋاتىمدى ارناۋدى ٴۇمىت ەتەمىن".

"2020 ـ جىل ايەلدەردىڭ كۇش ـ قۋاتى ەڭ تولىق ايگىلەنگەن ٴبىر جىل بولدى. جاپپاي دوڭگەلەك داۋلەتتى قوعام ورناتۋدىڭ شەشۋشى جەڭىسىنە جەتۋ، كەدەيلىكتەن ارىلتۋدان قامالىن الۋدىڭ شەشۋشى شايقاسىن جۇرگىزۋ، جاڭا تيپتى ايدارشا ۆيرۋس وكپە قابىنۋ ىندەتىنە قارسى اتتانۋ بارىسىندا، كوپشىلىك 'ايەلدەردىڭ كۇشىن'، 'ايەلدەردىڭ تارتىمدىلىعىن'، 'ايەلدەردىڭ اقىل ـ پاراساتىن' اناعۇرلىم كوبىرەك سەزىندى"، ـ دەدى مۇشە گۋان فاڭفاڭ.

بىلتىر مۇشە گۋان فاڭفاڭ شاپشال سىبە اۆتونوميالى اۋدانىنداعى 34 ورتا ـ باستاۋىش مەكتەپكە، 60 نەشە بالاباقشاعا بارىپ تەكسەرىپ ـ زەرتتەۋ جۇرگىزىپ، بۇكىل اۋداندا كاسىبي مەكتەپ شيپاگەرلەرىنىڭ جەتكىلىكسىز ەكەندىگىن، كوپتەگەن مەكتەپ شيپاگەرى مىندەتتەن ٴپان وقىتۋشىلارى قوسىمشا وتەپ جاتقان احۋالدى بايقاعان سوڭ، مەملەكەتتىك ەكى ماجىلىستە "اۋىل ـ قىستاق ورتا ـ باستاۋىش مەكتەپتەرىندە مەكتەپ شيپاگەرلەرىن سەپتەپ تولىقتاۋ، كۇشەيتۋ جونىندە ۇسىنىستى" ورتاعا قويدى. بىلتىر 11 ـ ايدا وقۋ ـ اعارتۋ مينيسترلىگى جاۋاپ قايتارىپ، ساياسات ـ ٴتۇزىم جۇيەسىن كەمەلدەندىرىپ، مەكتەپ شيپاگەرى دارىندىلار قوسىنى قۇرىلىسىن كۇشەيتىپ، ٴتۇرلى جولدارمەن كاسىپتىك مەكتەپ شيپاگەرلەرىن سەپتەۋ ماسەلەسىن جاقسى شەشتى.

ايەلدەردىڭ مىنە وسىنداي قاس ـ قاعىمداي ساتتەرىنىڭ ار جاعىندا، ۋاكىل ـ مۇشەلەردىڭ ۇلى ىسكە ات سالىسقان كورىكتى بەينەسى جاتىر. ولار وزدەرىنىڭ ٴبيازىلىققا تولى دارمەن ـ قايراتتارىمەن ايەل زاتىنىڭ اقىل ـ پاراساتىن ٴسات سايىن ايگىلەپ، مەملەكەتتىك ەكى ماجىلىس سىندى ساياسي ساحنادا بەلسەندىلىكپەن مىندەتىن اتقارىپ، جاۋاپكەرشىلىكتەرىن ادا ەتىپ، ۇكىمەت ىسىنە ارالاسىپ، ۇكىمەت ىسىنە كەڭەس بەردى.

وركەنيەتتى سالتتىڭ دارىپتەۋشىسى بولامىز

قارتتاردى قادىرلەپ، بالالاردى ايالاۋ جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ ٴداستۇرلى تاماشا ٴمورالى. "قارتتار مەن بالالار" ماسەلەسى باستان ـ اياق مۇشە فان شياۋيان نازار اۋدارىپ كەلگەن ماڭىزدى ٴتۇيىن. مىندەتتەن اتقارۋ بارىسىندا، ول ۇنەمى قارتتاردىڭ، ايەلدەردىڭ، بالالاردىڭ ويلارىنا، قاجەتىنە ەرەكشە نازار اۋدارىپ كەلەدى.

قارتتار زەينەتكە شىققاننان كەيىن "ۇيرەنۋى قيىن بولۋ" ماسەلەسىن قالاي شەشۋ كەرەك؟ بىلتىر مۇشە فان شياۋيان قارتتار داشۋەسىن الەۋمەتتىك اۋماقتا اشۋعا ۇندەۋ تاستاعان بولاتىن، ۇسىنىسى تەز ارادا وقۋ ـ اعارتۋ مينيسترلىگىنىڭ جاۋابىنا يە بولدى، ىلە ـ شالا ٴبىر قىدىرۋ شارالار ورتاعا قويىلدى. بيىل ول جانە دە جاستار مەن ورەندەردىڭ جاڭالىق اشۋ وي ـ ساناسىن ساۋلەلەندىرۋ جانە باۋلۋ جونىندە ۇسىنىس جوباسىن الا كەلدى، "جاستار قۇدىرەتتەنسە، ەل قۇدىرەتتەنەدى، مەكتەپ وقۋ ـ اعارتۋى بولسىن، الدە قوعامدىق جاقتان بولسىن، بارىندە جاستار مەن ورەندەردىڭ جاڭالىق اشۋ قابىلەتىن باۋلۋعا ايرىقشا ٴمان بەرۋ كەرەك!". ماجىلىستە ونىڭ داۋىسى جاعىمدى دا كەسكىن ەستىلدى.

مۇشە يۋي مەيدىڭ قاراۋىنشا، ايەلدەردىڭ ۇكىمەت ىسىنە ارالاسۋىنىڭ، ۇكىمەت ىسىنە كەڭەس بەرۋىنىڭ ٴمانى تەك ايەلدەرگە ۋاكالاتان "ٴسوز سويلەۋىندە" عانا ەمەس، ونان دا ماڭىزدىسى، ايەلدەرگە ٴتان ٴتيپتى دە جۇيەلى، كەمەلدى تۇرعىدان قوعامعا نازار اۋدارۋىندا جاتىر. "سوتسياليستىك وزەكتى قۇن كوزقاراسىن اسقاقتاتىپ، جۇڭحۋا ۇلتى ورتاق تۇلعا تانىمىن بەرىك ورناتۋدا ايەلدەر ەرەكشە ابزالدىلىقتارىن ساۋلەلەندىرىپ، قالتقىسىز ۇلەس قوسىپ، جۇڭگو ارمانىن جۇزەگە اسىرۋعا كۇش قوستى"، ـ دەدى مۇشە يۋي مەي.

نەگىزگى ساتىدا ۇزاق ۋاقىت قىزمەت ىستەپ، شارۋا بۇقاراسىمەن ارالاس ـ قۇرالاس بولعان ۋاكىل سۇي جيۋشيۋ بىلاي دەپ قارادى: جاپپاي سوتسياليستىك زاماندانعان مەملەكەت قۇرۋ جاڭا ساپارىندا، زور مولشەردەگى قىزمەت قوعامدىق، حالىق تۇرمىسى ىستەرىنە شوعىرلانعان، "ايەلدەر قاۋىمى پىكىر الماستىرۋعا، سايكەستىرۋگە شەبەر، مىنەز قاسيەتىندەگى جاناشىرلىعى مەن باۋىرمالدىعى ٴتيپتى دە جاقسى، وسى ابزالدىلىقتارىن جاقسى ساۋلەلەندىرگەندە، ساياساتتى اتقارۋعا اناعۇرلىم ٴتيىمدى، تاماشا قوعامدىق وركەنيەت سالتىن قالىپتاستىرۋعا ٴتيىمدى".

باتىلدىقپەن ارمانعا ۇمتىلاتىن كۇرەسكەرلەر بولامىز

ٴاربىر شوق روزا گۇلىنىڭ ٴبارىنىڭ كۇن استىندا ەمىن ـ ەركىن جايقالىپ اشىلۋى وڭاي ـ وسپاق ٴىس ەمەس. ۋاكىلدەر، مۇشەلەر ۇزدىكسىز قۇلشىنىپ وزگەرىسكە ۇمتىلۋدا.

مۇنداي قۇلشىنىس ۋاكىل ريزا باعداۋلەتتىڭ تىلشىلىكتى قابىلداعانداعى اسەرلى داۋىسىندا تولىق بەينەلەندى. بيىل مەملەكەتتىك ەكى ماجىلىستە جايشىلىقتاعى قىزمەت بارىسىنداعى كەزىككەن ماسەلەلەر مەن وي ـ جۇگىرتۋلەرى نەگىزىندە، ول ىجداعاتتىلىقپەن ۇسىنىستى دايىندادى، سونداي ـ اق كوپ كاسىبي ادامداردان ىزدەستىرىپ پىكىر الدى. "اۋەلى، نەشە رەت وزگەرتكەنىمدى بىلمەي قالدىم". ۋاكىل ريزا باعداۋلەت ٴوزىنىڭ قۇلشىنۋى ارقىلى كەڭەس جوبانىڭ رولىن اناعۇرلىم جاقسى ساۋلەلەندىرىپ، ونىمدىلىك كورسەتۋىن ٴۇمىت ەتەتىندىگىن ايتتى.

"ٴبىز ايەلدەردىڭ قاتىناسۋىنان تۋىندايتىن كۇش ـ قۋاتقا كۋا بولدىق، كوپتەگەن ايەلدىڭ ماداق جىرىن ەستىدىك. الايدا، سونىمەن بىرگە قوعامداعى كوپتەگەن نازىك بۋىندار دا بىزگە اناعۇرلىم جوعارى دەڭگەيدەگى ەر ـ ايەل تەڭدىگى ماسەلەسىندە ٴار جاقتىڭ قولشىنىسى ٴالى دە قاجەت ەكەندىگىن ەسكەرتەدى". ۋاكىل فاتيما ادۆوكاتتىقپەن شۇعىلدانا باستاعان العاشقى كۇنىنەن باستاپ، ايەلدەردىڭ ۇقىق ـ مۇددەسىن قورعاۋعا ەرەكشە نازار اۋدارىپ كەلەدى.

ٴبىر جىلدا ٴبىر وتەتىن "8 ـ ناۋرىز" حالىقارالىق ەڭبەكشى ايەلدەر مەرەكەسىندە ايەلدەرگە ٴىلتيپات ٴبىلدىرۋ كەرەك، الايدا مۇنداي ٴىلتيپات تەك ٴبىر رەتكى راقمەت ايتۋمەن عانا اياقتالىپ قالمايدى. ٴبىز "ايەلدەر" جاراتقان قۇنعا قالاي قۇرمەت ەتۋىمىز جانە سول ۇشىن العىس ٴبىلدىرۋىمىز ٴتيىس؟

مۇشە ٴدىلنار ابلا بىلاي دەپ قارادى: ايەل زاتىنا دەگەن ناعىز قۇرمەت، ٴىلتيپات جانە ايالاۋ ناقتى، ەگجەي ـ تەگجەيلى كۇيدە ٴاربىر كۇنگە، ٴار مينۋتقا، ٴار سەكۋندتاعى نازىك بۋىندارعا دەيىن تياناقتاندىرىلۋى كەرەك.

"تۇتاس قوعام تۇگەلدەي ايەلدەردىڭ ۇنىنە اناعۇرلىم جاقسى قۇلاق اسۋى، ولاردىڭ تىلەگىنە ٴمان بەرۋى، ايەل باۋىرلاستاردىڭ ۇقىق ـ مۇددەسىن قامتاماسىز ەتۋى كەرەك، سول كەزدە ولاردىڭ جاڭا ٴداۋىردىڭ كەڭ ساحناسىندا وزدەرىنە ٴتان اناعۇرلىم كورىكتى كەلبەتىمەن جايناتىندىعىنا سەنەمىن"، ـ دەدى مۇشە ٴدىلنار ابلا.